

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ВЕРБА-СИДОР ОЛЬГА БОГДАНІВНА

УДК 347.95:347.98 (477)

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ СУДУ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка,
Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України
Богдан Йосип Гнатович,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
доцент кафедри цивільного права та процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Притика Юрій Дмитрович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри правосуддя;

кандидат юридичних наук, доцент
Білоусов Юрій Валерійович,
Хмельницький університет управління та права,
професор кафедри цивільного права та процесу

Захист відбудеться 16 квітня 2013 р. о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради К 26.007.06 в Національній академії внутрішніх справ за адресою:
ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії
внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Автореферат розіслано «11» березня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Із проголошенням незалежності в Україні розпочався процес реформ, метою яких є створення правової держави. Як відомо, однією з визначальних ознак правової держави є забезпечення реального захисту прав людини і громадянина. Серед державних органів, які здатні ефективно здійснювати такий захист, чільне місце посідає суд.

Діяльність суду є важливою гарантією законності в процесі виконання рішень. Цивільним процесуальним кодексом України від 18.03.2004 р. (далі – ЦПК) передбачено виключні повноваження суду щодо вирішення питань, які стосуються виконавчого провадження. Законами України, якими внесено зміни до ЦПК, а також новою редакцією Закону України “Про виконавче провадження” від 04.11.2010 р. передбачено низку новел щодо виключної компетенції суду у виконавчому провадженні та щодо процедури загалом.

Як неодноразово зазначалось у практиці Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), право на судовий захист було б ілюзорним, якби воно не передбачало виконання судових рішень, які набрали законної сили. Виконуваність таких рішень слугує мірилом довіри суспільства і до судової влади, і до держави в цілому. В Україні виконання рішень судів у цивільних справах поки що залишається неефективним інститутом. Про це свідчить, зокрема, значна кількість звернень до ЄСПЛ зі скаргами на незадовільне виконання рішень судів.

Серед робіт монографічного характеру, які присвячені проблематиці правосуб’єктності, найбільш відомими є праці таких вчених із різних галузей юриспруденції: С. С. Алексєєва, С. С. Бичкової, Й. Г. Богдана, С. М. Братуся, К. В. Гусарова, О. С. Іоффе, О. О. Красавчікова, А. В. Міцкевича, А. К. Сергун, Ю. К. Толстого, Р. О. Халфіної, Н. О. Чечіної, М. С. Шакарян, С. А. Якубова та інших. Проблеми виконавчого провадження досліджували: Ю. В. Білоусов, Д. Х. Валєєв, П. П. Заворотько, О. В. Ісаєнкова, І. Б. Морозова, Ю. Д. Притика, С. Я. Фурса, В. М. Шерстюк, М. Й. Штефан, С. В. Щербак, М. К. Юков та інші.

Окремі аспекти ролі суду, зокрема у процесі виконання рішень, були предметом дисертаційних робіт таких процесуалістів, як Д.Я. Малешин (“Суд в процессе исполнения судебных постановлений”, Москва, 2002 р.), З.З. Саттарова (“Участие суда в исполнительном производстве”, Москва, 2004 р.), І.Б. Шицький (“Правовий статус місцевих господарських судів в Україні: становлення і розвиток”, Київ, 2006 р.), О. В. Колісник (“Суд як суб’єкт цивільних процесуальних правовідносин”, Харків, 2008 р.).

Незважаючи на значну кількість наукових праць з окремих аспектів досліджуваної проблематики, слід зазначити, що правосуб’єктність суду на стадії виконання рішень судів у цивільних справах на дисертаційному рівні в умовах реформи судової системи України не досліджувалася. Щодо правової природи правосуб’єктності загалом і правосуб’єктності суду зокрема, виконавчого провадження та ролі суду в ньому немає єдиного підходу. Окрім цього, з огляду на численні зміни до цивільного процесуального законодавства

України, відсутність тлумачення норм із питань виконання рішень вищими судовими інстанціями і узагальнень судової практики є нагальна потреба у теоретичній розробці окресленої проблематики. Викладене свідчить про актуальність дослідження вказаних питань у науці цивільного процесуального права.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах науково-дослідної проблематики кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка на 2005–2008 рр. “Вдосконалення цивільного законодавства в світлі нового Цивільного кодексу України” (номер державної реєстрації 0105U004945), на 2009–2011 рр. “Гармонізація цивільного законодавства з правом Європейського Союзу” (номер державної реєстрації 0109U004333) та на 2012–2014 рр. “Удосконалення механізму правового регулювання у світлі новелізації цивільного законодавства” (номер державної реєстрації 0112U003754). Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 39/2 від 22.02.2006 р.).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є з'ясування юридичної природи правосуб'єктності суду та її вияву на стадії виконання рішень, ухвалених у порядку цивільного судочинства, розробка і формулювання змін та доповнень до чинного цивільного процесуального законодавства щодо оптимізації механізму виконавчого провадження.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі основні задачі:

- дослідити правову природу виконавчого провадження;
- з'ясувати роль суду у виконавчому провадженні;
- розкрити зміст правосуб'єктності суду;
- виокремити структурні елементи правосуб'єктності суду на стадії виконання рішень юрисдикційних органів;
- запропонувати класифікацію повноважень суду щодо здійснення ним попереднього захисту на стадії виконання рішень у цивільних справах;
- проаналізувати норми, які регулюють повноваження суду, пов'язані із здійсненням попереднього захисту на стадії виконання рішень у цивільних справах, виявити прогалини і недоліки у них та запропонувати удосконалені їх редакції;
- з урахуванням проведеного дослідження розробити зміни та доповнення до ЦПК та Закону України “Про виконавче провадження”.

Об'єктом дослідження є цивільні процесуальні відносини, які виникають у сфері виконання рішень судів у цивільних справах.

Предметом дослідження є правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених задач використано такі методи: *діалектичний* – з його допомогою визначено місце виконавчого провадження в системі права та в юридичному процесі (підрозділ 1.1), соціальне призначення суду (підрозділи 1.2, 2.3); *історичного аналізу* – із

застосуванням цього методу досліджено еволюцію доктрини правової природи виконавчого провадження (підрозділ 1.1), розвиток теорій правосуб'єктності (підрозділ 2.2); *герменевтичний* – за допомогою цього методу досліджено основні поняття юридичного процесу, зокрема цивільного, встановлено зв'язки між цими поняттями та розглянуто їх змістовно-сміслові співвідношення (підрозділи 1.1, 2.2); *аналізу та синтезу* – стали у нагоді під час дослідження правосуб'єктності суду на стадії виконання рішень через характеристику окремих повноважень суду та об'єднання їх у групи (підрозділи 2.3, 3.1–3.3, 4.1–4.2); *дедукції* – дозволив перейти від загального поняття правосуб'єктності, розробленого загальною теорією права, теорією цивільного права і теорією цивільного процесуального права, до поняття правосуб'єктності суду (підрозділ 2.2); *системного аналізу й класифікації* – на основі цих методів згруповано повноваження суду за різними критеріями (підрозділ 2.3); *системний* і *структурно-функціональний* – дали змогу зробити висновок, що кожне повноваження суду, яким він потенційно володіє відповідно до чинного законодавства, може бути реалізованим на конкретному етапі виконання рішення за наявності певних умов, передбачених у законодавстві (підрозділи 3.1–3.3, 4.1–4.2); *правових аксіом* – на основі вихідних положень загальної теорії права досліджено правосуб'єктність суду та її структуру (підрозділ 2.2); *формально-догматичний* – використовувався під час аналізу законодавства та формулювання змін для його вдосконалення (підрозділи 3.1–3.3, 4.1–4.2); *теоретичного моделювання* – за допомогою названого методу сконструйовано Проект Закону України “Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України та до Закону України “Про виконавче провадження” (підрозділи 3.1–3.3, 4.1–4.2) тощо.

Емпіричною основою дослідження є матеріали судової практики, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень України.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного процесуального права комплексним дослідженням правосуб'єктності суду та її реалізації на стадії виконання рішень юрисдикційних органів.

За результатами проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків, пропозицій, зокрема:

вперше:

– запропоновано визначати правову природу виконавчого провадження за сукупністю двох критеріїв: за місцем у юридичному процесі (виконання судових рішень у цивільних справах є стадією цивільного процесу) та за місцем у системі права (виконавче провадження є комплексним міжгалузевим інститутом);

– встановлено, що стосовно до суду зміст поняття “компетенція” (повноваження, встановлені законом, для органу судової влади, які він може реалізовувати під час здійснення судочинства) та зміст поняття “правовий статус” (права та обов'язки суду як юридичної особи, які він може реалізовувати як учасник приватних правовідносин) не збігаються;

– повноваження суду щодо здійснення ним попереднього захисту на стадії виконання рішення об'єднано у дві групи: а) компетенція суду пов'язана із зверненням рішення до виконання; б) компетенція суду пов'язана із вирішенням питань, які виникають під час примусового виконання рішення;

– сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення практики застосування положень ЦПК і Закону України “Про виконавче провадження” щодо:

видачі судом кількох виконавчих листів (ч. 2 ст. 368 ЦПК), дубліката виконавчого листа або судового наказу (ст. 370 ЦПК) та нового виконавчого листа (ст. 373 ЦПК);

стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим листом (ст. 369 ЦПК) та повороту виконання рішення (ст.ст. 380–382 ЦПК);

вирішення судом питання про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України (ст. 377-1 ЦПК) та визначення порядку і строку виконання рішення суду, забезпечення його виконання (ст. 217 ЦПК);

заміни сторони виконавчого провадження (ст. 378 ЦПК), звернення стягнення на грошові кошти належні боржнику від інших осіб (ст. 377 ЦПК) і внесення виправлення до виконавчого листа (ст. 369 ЦПК);

визначення ідеальної частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами (ст. 379 ЦПК), та виділення в натурі частки майна боржника (цивільно-правовий спір, який вирішується судом в порядку позовного провадження);

удосконалено:

– положення про правосуб'єктність суду як передбачені законом потенційні можливості набувати і здійснювати “правообов'язки” (компетенцію);

– нормативну модель механізму виконання рішень судів у цивільних справах;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні положення про те, що правосуб'єктність суду на стадії виконання судових рішень має два елементи: а) загальна юридична здатність суду до набуття і реалізації повноважень у виконавчому провадженні та б) здатність суду до набуття і реалізації його повноважень у конкретній справі на стадії виконання судових рішень;

– положення про дуалістичність правосуб'єктності суду: а) суд як публічна особа – орган державної влади і його діяльність є частиною державної діяльності під час здійснення функцій правосуддя; б) суд як юридична особа публічного права, яка у приватноправових відносинах діє як юридична особа, є носієм приватних прав та обов'язків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені у дисертації положення, висновки та пропозиції впроваджені та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* для подальшого розвитку теорії цивільного процесу;

– *правотворчій діяльності* для удосконалення чинного законодавства України, що регулює виконавче провадження у цивільних справах (автором розроблено та запропоновано проект Закону України “Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України та до Закону України “Про виконавче провадження”);

– *правозастосовній практиці* (виконане дослідження дозволило сформулювати низку пропозицій, спрямованих на вдосконалення практики застосування положень ЦПК та Закону України “Про виконавче провадження”);

– *навчальному процесі* шляхом їх використання під час проведення лекційних та практичних занять із дисциплін “Цивільний процес” та “Виконавче провадження” (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 14.11.2012 р. № 55).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження теоретичного та практичного характеру були оприлюднені на таких міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференціях, семінарах, круглих столах: XII, XIII, XV регіональних науково-практичних конференціях “Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні” (м. Львів, 2006 р., 2007 р., 2009 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції “Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку” (м. Луцьк, 2006 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “П’яті осінні юридичні читання” (м. Хмельницький, 2006 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Правовые отношения в контексте развития современного законодательства и правоприменения” (м. Іваново, Російська Федерація, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Права людини у філософському, політологічному та правовому вимірах” (м. Харків, 2008 р.); круглому столі “Проблеми оптимізації цивільного процесу в сучасних умовах судової реформи” (с. Залізний Порт, Херсонська обл., 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасне міжнародне та вітчизняне право як регулятор суспільних відносин” (м. Одеса, 2010 р.); II науково-практичній конференції “Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів” (м. Хмельницький, 2011 р.); III і IV міжнародних наукових конференціях “Компаративістські читання” (м. Київ, 2011 р., м. Львів 2012 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації опубліковані в 11 наукових статтях, 10 з яких у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань ДАК України, а також у тезах 15 доповідей на конференціях, семінарах, круглих столах.

Структура дисертації зумовлені метою, задачами, об’єктом та предметом дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, які поділяються на 10 підрозділів, висновків, двох додатків (розміщених на 28 сторінках), списку використаних джерел (налічує 39 сторінок та містить 342

найменування). Загальний обсяг роботи становить 244 сторінки, з яких основний текст – 177 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, його науково-теоретичну базу, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет та методи дослідження, сформульовано положення, що містять наукову новизну, окреслено практичне значення дисертації, кількість публікацій, а також апробацію результатів і структуру роботи.

Розділ 1 “Виконавче провадження та участь суду в ньому: загальнотеоретична характеристика” складається із двох підрозділів і присвячений дослідженню правової природи виконавчого провадження та ролі суду в ньому.

У підрозділі 1.1 “Правова природа виконавчого провадження” проаналізовано позиції науковців різних періодів щодо сутності виконавчого провадження, характеру правовідносин у виконавчому провадженні. Так, виконавче провадження у своїх наукових працях вчені розглядають як: завершальну стадію цивільного процесу (С. М. Бочарова, Р. Х. Валєєва, М. М. Дарькіна, Л. М. Завадская, П. П. Заворотько, О. Ф. Козлов, В. В. Комаров, Д. Я. Малєшин, І. Б. Морозова, О. Г. Натахіна, В. П. Пастухов, А. В. Реґо, З. З. Саттарова, А. К. Сергун, Л. Талан, В. В. Худєнко, М. Й. Штефан, С. В. Щєпалов та інші); підгалузь цивільного процесуального права (С. С. Алексєєв); процесуальну функцію цивільного судочинства (І. М. Зайцев); юридичну гарантію захисту прав людини (А. В. Чєкмарєва); підгалузь або інститут адміністративного права або адміністративного процесуального права (Н. Є. Бузнікова, І. Бурмаков, А. І. Перєпєлиця, Ю. О. Попова, О. М. Саричєв, С. Я. Фурса, С. В. Щєрбак та інші); самостійну галузь – виконавче право (О. В. Ісаєнкова, Т. В. Шакітько та інші); самостійну суто процесуальну галузь права – виконавче процесуальне право (Д. Х. Валєєв, М. Ю. Чєлишєв та інші); самостійну галузь – цивільне виконавче право – в структурі виконавчого права (Ю. В. Білоусов, Ю. В. Гєпш, О. В. Гріцай та інші); самостійну процесуальну публічну галузь права – цивільне виконавче право (Д. В. Чухвічєв); комплексну галузь права (Д. Н. Горшунов, В. М. Шєрстєюк, М. К. Юков та інші); комплексне правове утворення (С. П. Бряндин); позапроцесуальну (матеріальну) галузь права (В. Ф. Кузнєцов, І. В. Рєшєтнікова, В. В. Ярков); комплексну галузь права, яка регулює не лише процесуальні, а й матеріально-правові відносини (В. М. Шєрстєюк; М. Г. Баумова, Є. Я. Мотєвіловкєр); процесуально-процедурну галузь права (М. Р. Тарасова); сукупність процесуальних дій, самостійний процес виконання – цілісне і порівняно самостійне правове утворення в системі права (В. А. Сєлєзнєв, А. Д. Пронякін).

М. К. Юковим 1975 року вперше в науці цивільного процесуального права радянського періоду зроблено кілька уточнень щодо сутності виконавчого провадження, які для багатьох дослідників проблеми правової природи виконавчого провадження стали відправною точкою обстоювання позиції про відокремлення виконавчого провадження від цивільного процесу. Незважаючи на це, автором на підставі аналізу правових актів Ради Європи і правових позицій ЄСПЛ щодо змісту “права на суд” та його елементів доведено, що виконання рішення суду є невід’ємною частиною судового процесу. Запропоновано авторський підхід до сутності виконавчого провадження – за сукупністю одночасно двох критеріїв: по-перше, за місцем у юридичному процесі та, по-друге, за місцем у системі права.

Зазначено, що у сфері виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів виникають різні правовідносини, які органічно поєднані та утворюють певну системну цілісність. Обґрунтовано твердження про те, що система законодавства про виконавче провадження як сукупність відповідних нормативно-правових актів не дає підстав говорити про самостійну галузь – виконавче право.

У підрозділі 1.2 “Роль суду у виконавчому провадженні” доведено, що передбачена законом потенційна можливість реалізації судом своїх повноважень на стадії виконання є важливою гарантією законності в процесі поновлення прав осіб, оскільки суд приймає найважливіші процесуальні рішення у процесі виконання, наділений контрольними повноваженнями щодо законності діянь державного виконавця, діє в межах цивільної процесуальної форми.

Розділ 2 “Зміст правосуб’єктності суду на стадії виконання рішень у цивільних справах” складається із трьох підрозділів, у яких після визначення методологічних засад дослідження висвітлено питання сутності правосуб’єктності суду та класифікації його повноважень під час виконання рішень у цивільних справах.

Підрозділ 2.1 “Методологічні засади дослідження правосуб’єктності суду у виконавчому провадженні із цивільних справ” присвячено висвітленню вибору напряму дослідження, характеристиці загальної методики проведення дослідження та описові методів вирішення задач. Методологічною основою дисертаційного дослідження визначено філософські (діалектичний метод наукового пізнання, зокрема закон єдності логічного та історичного, закон єдності і боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін в якісні), загальнонаукові (метод історичного аналізу, герменевтичний метод, методи аналізу та синтезу, дедукції, системного аналізу, класифікації, узагальнення, абстрагування, формалізації, теоретичного моделювання) та спеціальні (порівняльно-правовий метод, формально-догматичного методу правознавства, метод тлумачення юридичних норм, метод правових аксіом) методи наукового пізнання.

У підрозділі 2.2 “Сутність правосуб’єктності суду” висвітлено доктринальні підходи щодо розкриття сутності поняття “правосуб’єктність”, які

автор об'єднала у три групи: 1) ототожнення правосуб'єктності та правоздатності; 2) правосуб'єктність як праводієздатність; 3) широке розуміння правосуб'єктності (включення до змісту поняття “правосуб'єктність” трьох елементів: “правоздатність”, “дієздатність” і “правовий статус”). Серед них дисертант підтримує третю.

Доведено тезу про те, що правосуб'єктність суду – це не сукупність його абстрактних здатностей, а передбачені законом потенційні можливості здійснювати правообов'язки, компетенцію. Обґрунтовано дуалістичність правосуб'єктності суду: як органа державної влади та як юридичної особи (публічного права).

Зазначено, що юридичний інтерес суду як органа державної влади обумовлений метою і завданнями, поставленими перед ним законодавцем, тобто він полягає у захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

У підрозділі 2.3 “Класифікація повноважень суду в процесі виконання рішень у цивільних справах” автор запропонувала повноваження суду щодо здійснення ним попереднього захисту на стадії виконання рішення поділити на дві групи: а) компетенція суду пов'язана із зверненням рішення до виконання (вирішення судом питань щодо видачі виконавчого документа, видачі дубліката виконавчого документа, поновлення пропущеного строку виконавчої давності); б) компетенція суду пов'язана із вирішенням питань, які виникають під час примусового виконання рішення (вирішення судом питань, які виникають при підготовці до здійснення заходів примусового виконання рішення, питань, пов'язаних із обставинами, які перешкоджають, ускладнюють або унеможливають виконання рішення, а також питань про можливість реалізації розпорядчих прав сторін, внаслідок яких виконавче провадження закінчується).

Розділ 3 “Компетенція суду щодо звернення рішень до виконання та можливості реалізації розпорядчих прав сторін” складається із трьох підрозділів, у яких досліджено повноваження суду, пов'язані із видачею виконавчого документа, дубліката виконавчого документа, поновленням пропущеного строку виконавчої давності, визнанням мирової угоди та прийняттям відмови стягувача від примусового виконання.

У підрозділі 3.1 “Вирішення судом питань, пов'язаних із видачею виконавчого документа” наведено рекомендації стосовно до практики видачі судом: кількох виконавчих листів (ч. 2 ст. 368 ЦПК), дубліката виконавчого листа або судового наказу (ст. 370 ЦПК) та нового виконавчого листа (ст. 373 ЦПК).

Запропоновано нову редакцію ч. 2 ст. 368 ЦПК “Звернення судових рішень до виконання”, у якій враховано положення про те, що суди мають право видавати виконавчі листи тільки за судовими актами про присудження, які набрали законної сили, на підставі заяви уповноваженої особи, а також

розширено перелік випадків, за яких суд видає кілька виконавчих листів, та перетворено цей перелік із вичерпного у невичерпний.

Для вдосконалення механізму виконання рішень, допущених до негайного виконання, запропоновано скоротити строки проведення виконавчих дій та виконавчого провадження загалом, встановити вимогу щодо вчинення виконавчих дій в день відкриття виконавчого провадження.

Обґрунтовано положення про те, що у випадку наявності в рішенні суду та, відповідно, у виконавчому листі певних недоліків, суд має відмовити в задоволенні заяви, поданої в порядку ст. 369 ЦПК (виправлення помилки у виконавчому листі), і роз'яснити право особи на звернення до суду із заявою про постановлення ухвали про виправлення описок чи арифметичних помилок у судовому рішенні (ст. 219 ЦПК) чи про ухвалення додаткового рішення (ст. 220 ЦПК) – залежно від недоліку в рішенні.

Зроблено висновок, що стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим листом (ст. 369 ЦПК) і поворот виконання рішення (ст.ст. 380–382 ЦПК) – два різні процесуальні інститути з різними підставами і процедурою їх застосування.

У підрозділі 3.2 *“Повноваження суду щодо видачі дубліката виконавчого документа і поновлення пропущеного строку виконавчої давності”*, зокрема, доведено тезу, що єдиною підставою для видачі дубліката є втрата виконавчого документа (ч. 1 ст. 370 ЦПК). На підставі цього зроблено висновок, що новела від 04.11.2010 р. (про видачу дубліката виконавчого листа у разі встановлення кількох місць роботи чи отримання доходів боржника в справах про стягнення аліментів) логічно суперечить першому реченню ч. 1 ст. 370 ЦПК, яке є загальною нормою. Цим реченням запропоновано доповнити ст. 368 ЦПК, у якій передбачено підстави для видачі кількох виконавчих листів.

З уваги на універсальність судової юрисдикції запропоновано висновок, що суд може вирішувати питання про поновлення пропущеного строку для пред'явлення до виконання виконавчого документа, виданого будь-яким органом, а не виключно судом. На основі цього норма, яка міститься у ч.ч. 2, 3 ст. 24 Закону України *“Про виконавче провадження”*, позбавляє особу можливості захистити свої права і має бути виключена.

Підрозділ 3.3 *“Компетенція суду щодо визнання мирової угоди та прийняття відмови стягувача від примусового виконання”* присвячено ролі суду в реалізації сторонами їхніх розпорядчих прав у процесі виконання рішень.

Аргументована позиція про те, що, визнаючи мирову угоду, яка має правову природу договору сторін, ухвалою, суд надає їй властивість обов'язковості, а постановляючи ухвалу про видачу виконавчого листа для примусового виконання мирової угоди, не виконаної добровільно, і видаючи виконавчий лист, – додаткові гарантії виконання мирової угоди.

Констатовано, що правове регулювання процедури прийняття відмови стягувача від примусового виконання недосконале. Запропоновано доповнити ЦПК ст. 372-1, у якій: надати можливість стягувачу звертатися із заявою про прийняття відмови від стягнення безпосередньо до суду, а не через державного

виконавця; встановити альтернативну підсудність; установити обов'язок суду роз'яснити стягувачу матеріально- та процесуально-правові наслідки відмови від примусового виконання; чітко окреслити об'єкт судової перевірки; передбачити право стягувача на відмову від частини предмета стягнення.

Розділ 4 “Компетенція суду щодо вирішення питань, які виникають під час примусового виконання рішень” містить два підрозділи, які присвячені дослідженню повноважень суду щодо вирішення питань, які виникають при підготовці до здійснення заходів примусового виконання рішень, та питань, пов'язаних із настанням обставин, які перешкоджають, ускладнюють або унеможливають виконання рішень.

У підрозділі 4.1 “Вирішення судом питань, які виникають під час підготовки до здійснення заходів примусового виконання рішень” запропоновано нову редакцію ст. 374 ЦПК “Вирішення питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу”, в якій слід: розширити коло суб'єктів права на звернення до суду; встановити альтернативну підсудність; скоротити строк судового розгляду.

За законодавством України саме суд, а не державний виконавець, наділений повноваженнями вирішувати питання про оголошення розшуку боржника чи дитини. Обґрунтовано пропозицію змінити ст. 375 ЦПК, в якій: розширити коло осіб, які можуть звертатися до суду; встановити момент, з якого починає спливати строк для судового розгляду і вирішення питання про оголошення розшуку.

Автор вважає необхідним передбачити у ЦПК, що в ухвалі про прийняття відмови стягувача від примусового виконання та закінчення виконавчого провадження суд повинен вирішити питання про припинення розшуку боржника (у випадку його оголошення) та про відшкодування витрат за фактично проведені розшукові заходи.

Запропоновано вдосконалити чинну редакцію ст. 376 ЦПК “Вирішення питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння особи”, передбачивши у ній положення про те, що в результаті розгляду подання суд постановляє ухвалу, а не рішення.

Обґрунтовано, що, вирішуючи питання про обмеження права боржника виїжджати за кордон під час примусового виконання рішення, суд повинен керуватися спеціальною нормою – ст. 377-1 Розділу VI ЦПК, а не розширювально тлумачити ст. 217 ЦПК. Доведено, що новела ЦПК – ст. 377-1 – суперечить ст.ст. 30, 35, 36 ЦПК і теоретичним положенням про правовий статус сторін і третіх осіб. Зроблено висновок, що обмеження у праві виїзду за межі України не може бути застосовано до керівника юридичної особи, оскільки ця посадова особа у справі могла би займати лише процесуальний статус третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача.

У підрозділі 4.2 “Вирішення судом питань, пов'язаних із настанням обставин, які перешкоджають, ускладнюють або унеможливають виконання рішень” обґрунтовано потребу викласти ст. 377 ЦПК “Вирішення питання про

звернення стягнення на грошові кошти, що знаходяться на рахунках” у новій редакції та встановити у ній: повноваження суду постановляти ухвалу не лише щодо належних боржникові від інших осіб грошових коштів, що знаходяться на рахунках цих осіб, а й щодо належних боржникові від інших осіб майна чи готівкових коштів, що знаходяться у цих осіб.

Для ефективного захисту прав осіб запропоновано передбачити у ст. 373 ЦПК “Відстрочка і розстрочка виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання” зміст цих понять, а поняття “обставини, які утруднюють виконання рішення” замінити на поняття “обставини, які перешкоджають, ускладнюють або унеможливають виконання рішення”; повноваження суду вирішувати названі питання не лише щодо рішень суду, а й щодо рішень усіх інших юрисдикційних органів; критерії, які повинен ураховувати суд, оцінюючи винятковість обставин; межі повноважень суду.

Вирішуючи питання про заміну сторони, суд повинен зважати на те, що єдиною підставою для цього, передбаченою ст. 378 ЦПК, є вибуття сторони виконавчого провадження. Доведено, що відсутність майна не є підставою для заміни сторони судом.

Зазначено, що визначення частки боржника у майні передусє її виділу у натурі (реальна частка) та зверненню стягнення на цю частку. У випадку звернення виконавця з поданням про виділення в натурі частини майна, яка належить боржникові з метою подальшого звернення стягнення на його майно, суд зобов’язаний відмовити в його задоволенні.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, яка полягає у з’ясуванні сутності правосуб’єктності суду у виконавчому провадженні та має істотне значення для науки цивільного процесуального права. Основні наукові результати роботи такі.

1. Правова природа виконавчого провадження полягає в тому, що за місцем у системі права воно є комплексним міжгалузевим інститутом. За місцем у юридичному процесі виконання рішення є завершальною стадією процесу (цивільного, господарського, адміністративного). Зокрема, виконання судових рішень у цивільних справах є стадією цивільного процесу. У теорії цивільного процесу стадію виконання рішень не можна відокремлювати від процесу судочинства, інакше сама діяльність суду буде безрезультатною, а його рішення – суто декларативними. Адже особа, яка звернулася до суду задля захисту свого права, має на меті реально поновити це право.

2. Передбачена законом потенційна можливість участі суду у виконавчому провадженні є важливою гарантією законності у процесі поновлення прав осіб, оскільки суд приймає найважливіші процесуальні рішення, наділений контрольними повноваженнями щодо діянь державного виконавця, діє в межах цивільної процесуальної форми. Без участі суду рішення неможливо звернути до виконання, з огляду на що суд є ключовим суб’єктом цього етапу процесу.

Суд шляхом видачі виконавчого листа дає змогу стороні продовжити процес захисту свого порушеного права і домогтися його ефективного поновлення.

3. Правосуб'єктність суду має дуалістичний характер. Це виявляється в тому, що суд наділений правосуб'єктністю:

1) як орган державної влади (його діяльність є складовою діяльності держави в частині здійснення функцій правосуддя. Суд володіє особистою та предметною правосуб'єктністю. Остання визначається через його компетенцію – сукупність владних повноважень, які надані судові державою як органів здійснення правосуддя. Утворення певного суду означає наділення його певним обсягом прав і обов'язків, які реалізуються ним у кожному конкретному випадку під час розгляду справ) та

2) як юридична особа публічного права, яка бере участь у приватноправових відносинах (тобто суд як юридична особа має цивільну правоздатність, дієздатність і цивільно-правовий статус. Цей вид правосуб'єктності суду не виявляється в його процесуальній діяльності під час здійснення правосуддя, оскільки в процесі здійснення останньої для суду головне – реалізація владних повноважень, його компетенції).

4. Правосуб'єктність суду на стадії виконання судових рішень має два елементи: а) загальна юридична здатність суду до набуття і реалізації повноважень у виконавчому провадженні та б) здатність суду до набуття і реалізації його повноважень у конкретній справі на стадії виконання судових рішень.

Щодо суду зміст поняття “компетенція” (повноваження, встановлені законом, для органу судової влади, які він може реалізовувати під час здійснення судочинства) та поняття “правовий статус” (права та обов'язки суду як юридичної особи, які він може реалізовувати як учасник приватних правовідносин) не збігаються.

5. Аналіз повноважень суду щодо здійснення ним попереднього захисту на стадії виконання рішень у цивільних справах дозволяє запропонувати таку їх класифікацію: а) компетенція суду пов'язана із зверненням рішення до виконання; б) компетенція суду пов'язана із вирішенням питань, які виникають під час примусового виконання рішення.

6. За результатами аналізу норм, які регулюють повноваження суду, пов'язані із здійсненням попереднього захисту на стадії виконання рішень у цивільних справах, розроблено авторський Проект Закону України “Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України та до Закону України “Про виконавче провадження”, у якому запропоновано:

– нову редакцію ч. 2 ст. 368 ЦПК, у якій конкретизовано перелік випадків видачі кількох виконавчих листів, а також зроблено цей перелік невичерпним;

– наділити суд повноваженням допускати негайне виконання рішень не лише у передбачених ч. 1 ст. 367 ЦПК випадках, а в інших випадках, якщо внаслідок особливих обставин сповільнення виконання рішення може спричинити значну шкоду стягувачеві або зробити виконання неможливим. При цьому умовою допуску негайного виконання рішень судом є надання

стягувачем забезпечення повороту виконання на випадок скасування рішення суду (зустрічного забезпечення);

– у ст. 369 ЦПК використовувати узагальнювальне поняття “виконавчий документ, виданий судом”; установити, що виконавчі документи, у яких є недоліки, які згодом виправлено ухвалою суду, або виконавчі документи, які визнано такими, що не підлягають виконанню, є нечинними і замість них видаються нові виконавчі документи; виправлення чи зміни до виконавчого документа не можуть змінювати зміст судового рішення, на виконання якого видано виконавчий документ;

– у випадках установлення кількох місць роботи чи кількох місць отримання доходів боржником видавати не дублікат виконавчого листа, а кілька виконавчих листів; відповідно, це положення внести у ч. 2 ст. 368 ЦПК, виключивши його з ч. 1 ст. 370 ЦПК;

– у ст. 370 ЦПК передбачити право особи на звернення до суду в межах строку виконавчої давності, а в разі пропуску цього строку з поважних причин – можливість його поновлення; обставини, які повинен з’ясувати суд для поновлення строку; положення про те, що після видачі дубліката виконавчого документа первісний виконавчий документ втрачає свою силу і не може бути пред’явленим до виконання стягувачем, а виконавчі дії вчиняються на підставі його дубліката;

– виключити частини 2, 3 ст. 24 Закону України “Про виконавче провадження”, згідно з якими неможливо поновити пропущений строк виконавчої давності щодо несудових виконавчих документів, як такі, що позбавляють особу можливості захистити свої права і суперечать ст. 124 Конституції України;

– у ст. 371 ЦПК доповнення у вигляді переліку поважних причин пропуску строку виконавчої давності, а також положення щодо встановлення обов’язку суду зазначити в ухвалі, впродовж якого часу з моменту набрання нею законної сили стягувач може пред’явити виконавчий документ до виконання;

– внести зміни до ч. 3 ст. 12 Закону України “Про виконавче провадження”, виклавши її у такій редакції: “сторони мають право укласти мирову угоду, яка визнається судом,..”;

– передбачити у ст. 372 ЦПК право сторін подавати заяву про визнання мирової угоди безпосередньо до суду, а не виключно через державного виконавця; можливість сторони примусово виконати мирову угоду у випадку невиконання її добровільно; процедуру розгляду судом заяви сторони про видачу виконавчого листа за ухвалою про визнання мирової угоди.

– у ст. 40 Закону України “Про виконавче провадження” встановити положення про те, що підставою для звернення державного виконавця до суду з метою оголошення розшуку боржника або дитини є не лише відсутність відомостей про їх місце проживання чи перебування, а й зафіксований в акті факт безрезультатності усіх ужитих державним виконавцем заходів для отримання потрібної інформації (подання запитів, перевірки баз даних, реєстрів, інших офіційних і неофіційних джерел тощо);

– внесення у ст. 375 ЦПК змін щодо: розширення кола осіб, які можуть звертатися до суду (окрім державного виконавця, таким правом необхідно наділити також стягувача); доповнення вказаної статті переліком виконавчих документів, за якими суд зобов'язаний оголосити розшук дитини у випадку відсутності відомостей про місце її перебування; встановлення моменту, з якого розпочинає спливати строк для судового розгляду і вирішення питання про оголошення розшуку;

– у ст. 372-1 ЦПК передбачити, що в ухвалі про прийняття відмови стягувача від примусового виконання та закінчення виконавчого провадження суд повинен вирішити питання про припинення розшуку боржника (у випадку оголошення такого розшуку) та про відшкодування витрат за фактично проведені розшукові заходи;

– оскільки в ухвалі про оголошення розшуку боржника, дитини чи майна об'єктивно неможливо передбачити наперед усі витрати, пов'язані із проведенням такого розшуку, у ч. 3 ст. 40 Закону України “Про виконавче провадження” слова “за ухвалою суду” замінити словами “за судовим наказом”;

– у ст. 376 ЦПК передбачити положення про те, що за результатами розгляду подання суд постановляє не рішення, а ухвалу;

– внести зміни до п.п.10 та 15 ч. 3 ст. 11 Закону України “Про виконавче провадження”, у яких слова “вмотивованого рішення” замінити словами “вмотивованої ухвали”, а також п. 10 ч. 3 ст. 11 перенести до ч. 2 ст. 11, де передбачені обов'язки державного виконавця;

– нову редакцію ст. 377-1 ЦПК, зважаючи на те, що обмеження у праві виїзду за межі України не може бути застосоване до керівника юридичної особи, оскільки він у цій справі міг би займати лише процесуальний статус третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача; також запропоновано змінити підсудність цієї категорії справ (віднісши її до повноважень суду, який ухвалив рішення у справі);

– у ст. 373 ЦПК поняття “обставини, які утруднюють виконання рішення” (яке законодавець застосовує у чинній редакції ст. 373 ЦПК) замінити на поняття “обставини, які перешкоджають, ускладнюють або унеможливають виконання рішення”;

– у ст. 377 ЦПК передбачити повноваження суду постановляти ухвалу не лише щодо належних боржникові від інших осіб грошових коштів, що знаходяться на рахунках цих осіб, а й щодо належних боржникові від інших осіб майна чи готівкових коштів, що знаходяться у цих осіб; заборону вирішення питання у порядку ст. 377 ЦПК у випадку спірності прав боржника на кошти чи інше майно.

7. З уваги на спільність кінцевої мети судочинства і виконання рішення як його стадії, а також передбачені законом обставини, які вимагають безпосередньої участі суду у вирішенні певних питань на цій стадії, норми, які регулюють виконавче провадження у цивільних справах, не можна виключати зі структури цивільного процесуального права. З огляду на це запропоновано внести до ЦПК всі основні нормативні положення, насамперед ті, які

стосуються повноважень суду на цій стадії, а технічні моменти їх реалізації закріпити у підзаконних нормативно-правових актах. Окрім цього, необхідно також усунути плутанину та дублювання положень ЦПК, Закону України “Про виконавче провадження” та підзаконних нормативних актів.

У додатку до дисертації містяться законодавчі пропозиції автора (Проект Закону України “Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України та до Закону України “Про виконавче провадження”), спрямовані на вдосконалення правового регулювання механізму виконання рішень у цивільних справах.

У більшості норм статей Розділу VI ЦПК запропоновано: встановити чіткі правила про визначення підсудності; скоротити строки для звернення до суду та судового розгляду; розширити коло суб’єктів права на звернення до суду; право сторін подавати заяву безпосередньо до суду, а не через державного виконавця; зміст заяви; обставини, які повинен урахувати суд; межі повноважень суду; процесуальний результат розгляду звернення – відповідну ухвалу та її зміст; можливість реалізації особами права на апеляційне оскарження усіх без винятку ухвал суду (і про позитивне, і про негативне вирішення питання).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Верба О. Б. Поняття правосуб’єктності суду у виконавчому провадженні / О. Б. Верба // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2007. – Випуск 44. – С. 183–191.

2. Верба О. Б. Попередній та подальший судовий захист у виконавчому провадженні за законодавством України та Польщі / О. Б. Верба // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична: збірник наукових праць; головний редактор В. Л. Ортинський. – Львів: ЛьвДУВС, 2008. – Вип. 1. – С. 111–119.

3. Верба О. Б. Повноваження суду та інших органів на стадії примусового виконання рішень за законодавством Німеччини / О. Б. Верба // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Випуск 46. – С. 103–112.

4. Верба О. Б. Особливості визнання судом мирової угоди на стадії виконавчого провадження / О. Б. Верба // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична: збірник наукових праць. – Львів: ЛьвДУВС, 2008. – № 3. – С. 102–113.

5. Верба О. Б. Повноваження суду у випадках добровільного невиконання мирової угоди, укладеної на стадії виконавчого провадження / О. Б. Верба // Юриспруденція: теорія і практика. – 2008. – № 7 (45). – С. 35–44.

6. Верба О. Б. Компетенція суду щодо прийняття відмови стягувача від примусового виконання / О. Б. Верба // Юриспруденція: теорія і практика. – 2009. – № 1 (51). – С. 14–23.

7. Верба О. Б. Вирішення судом питань, пов’язаних із настанням обставин, які ускладнюють або унеможливають примусове виконання

рішення / О. Б. Верба // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2009. – Випуск 49. – 290 с. – С. 106–117.

8. Верба О. Б. Вирішення судом питань про розшук боржника або дитини як реалізація функції попереднього захисту на стадії виконавчого провадження / О. Б. Верба // Юриспруденція: теорія і практика. – 2009. – № 12 (62). – С. 21–28.

9. Верба О. Б. Інститут повороту виконання в цивільному судочинстві: компетенція суду / О. Б. Верба // Юриспруденція: теорія і практика. – 2010. – № 6 (68). – 64 с. – С. 2–8.

10. Верба-Сидор О. Вирішення судом питання про поворот виконання в цивільному процесі / О. Верба-Сидор // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2011. – Випуск 52. – 405 с. – С. 180–189.

11. Верба-Сидор О. Б. Вирішення судом питання про видачу дублікату виконавчого листа або судового наказу / О. Б. Верба-Сидор // Цивілістична процесуальна думка: збірник наукових статей; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Паливода А. В., 2012. – 528 с. – С. 109–116.

12. Верба О. Б. Доктринальне визначення правової природи виконавчого провадження в Україні / О. Б. Верба // Розвиток підприємництва в Україні: економіко-правове забезпечення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 13–14 грудня 2007); відп. ред. д.е.н., проф. О. Є. Кузьмін. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2007. – 364 с. – С. 52–57.

13. Верба О. Б. Особенности утверждения судом и принудительного исполнения мирового соглашения на стадии исполнительного производства по законодательству Республики Польша / О. Б. Верба // Правовые отношения в контексте развития современного законодательства и правоприменения: материалы Международной научно-практической конференции (г. Иваново, 3–4 октября 2008 г.); отв. ред. О. В. Кузьмина. – Иваново: Изд-во Иван. гос. ун-та, 2009. – 512 с. – С. 215–219.

14. Верба О. Б. Компетенція суду щодо вирішення питання про примусове проникнення до житла на стадії виконавчого провадження як гарантія права особи на територіальну приватність / О. Б. Верба // Право на приватність: тенденції і перспективи: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 14 листопада 2008 р.). – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 248 с. – С. 35–38.

15. Верба О. Б. Повноваження суду щодо захисту прав дитини на стадії виконавчого провадження / О. Б. Верба // Права людини у філософському, політологічному, соціологічному та правовому вимірах: тези Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 277 с. – С. 91–94.

16. Верба О. Б. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання: компетенція суду / О. Б. Верба // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XV регіональної науково-практичної конференції (4–5 лютого 2009 р.). – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2009. – 412 с. – С. 172–175.

17. Верба О. Б. Вирішення судом питань про звернення стягнення на грошові кошти та на майно / О. Б. Верба // Развитие государственности и права в Украине: реалии и перспективы: сборник научных трудов. Часть 1: материалы I Международной научно-практической конференции (24 апреля 2009 года). – Симферополь: КРП “Издательство “Крымучпедгиз”, 2009. – 648 с. – На украинском и русском языках. – С. 387–391.

18. Верба О. Б. Повноваження суду на стадії виконання рішень про виселення / О. Б. Верба // Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України: збірник доповідей та тез повідомлень учасників цивільно-правової секції всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Донецьк, 27 листопада 2009 р.); ред. кол. С. Г. Кузьменко, Є. В. Петров. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2009. – 166 с. – С. 91–93.

19. Верба-Сидор О. Б. Повноваження суду щодо видавання виконавчого листа за рішенням третейського суду / О. Б. Верба-Сидор // Законодавче регулювання альтернативних способів вирішення спорів. Світова та національна практика ADR: матеріали Третього львівського міжнародного форуму (м. Львів, 27–28 травня 2010 року); відп. за вип. І. І. Дутка. – Львів: Львівський державний інститут новітніх технологій та управління ім. В. Чорновола, 2010. – 256 с. – С. 94–119.

20. Верба-Сидор О. Б. Оптимізація процедури судового розгляду скарг на діяння державного виконавця на стадії виконавчого провадження / О. Б. Верба-Сидор // Проблеми оптимізації цивільного процесу в сучасних умовах судової реформи: збірник наукових матеріалів круглого столу (с. Залізний Порт, Херсонська обл., 28–29 травня 2010 р.); за заг. ред. О. Д. Крупчана, В. І. Бобрика. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. – 143 с. – С. 85–88.

21. Верба-Сидор О. Б. Аналіз судової практики щодо визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, та щодо виправлення помилки в ньому (ст. 369 ЦПК) / О. Б. Верба-Сидор // Верховенство права та права людини: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11–12 серпня 2010 року). – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація “Істина”, 2010. – 120 с. – С. 47–50.

22. Верба-Сидор О. Б. Узагальнення судової практики щодо заміни судом сторони виконавчого провадження (ст. 378 ЦПК) / О. Б. Верба-Сидор // Сучасне міжнародне та вітчизняне право як регулятор суспільних відносин: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 7–8 жовтня 2010 р.): у 3-х частинах. – Одеса: ГО “Причорноморська фундація права”, 2010. – ч. 2. – 120 с. – С. 22–24.

23. Верба-Сидор О. Б. Взаємовідносини суду та державного виконавця на стадії примусового виконання судових рішень / О. Б. Верба-Сидор // Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів: збірник наукових праць за результатами Другої науково-практичної конференції

(м. Хмельницький, 4 березня 2011 року). – Хмельницький університет управління та права, 2011. – 348 с. – С. 86–91.

24. Верба-Сидор О. Б. Класифікація повноважень суду на стадії виконання рішень [Електронний ресурс] / О. Б. Верба-Сидор // Інтеграційні економіко-правові напрями розвитку України та країн близького зарубіжжя. І міжнародна науково-практична Інтернет-конференція. – 2012. – С. 26–29. – Режим доступу: <http://www.lac.lviv.ua>.

25. Верба-Сидор О. Б. Компетенція суду щодо допуску рішень у цивільних справах до негайного виконання / О. Б. Верба-Сидор // Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів : збірник наукових праць за результатами Третьої міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 14–15 червня 2012 року). – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. – 368 с. – С. 193–198.

АНОТАЦІЯ

Верба-Сидор О. Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національна академія внутрішніх справ. – Київ, 2013.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню проблем реалізації правосуб'єктності суду на стадії виконання рішень у формі здійснення попереднього судового захисту прав осіб. На підставі вивчення правової доктрини, аналізу чинного законодавства України і судової практики з'ясовано правову природу виконавчого провадження та роль суду в ньому. Запропоновано авторський підхід до визначення правової природи виконавчого провадження за сукупністю двох критеріїв: за місцем у системі права та за місцем у юридичному процесі. Розкрито сутність правосуб'єктності суду. Встановлено, що вона є дуалістичною.

Проведено класифікацію повноважень суду, якими він наділений на стадії виконання рішень у цивільних справах. Проаналізовано повноваження суду зі здійснення ним попереднього захисту прав осіб у процесі виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів. Запропоновано зміни та доповнення до чинного цивільного процесуального законодавства щодо оптимізації механізму виконавчого провадження та зміцнення гарантій учасників процесу щодо реального захисту (поновлення) їхніх прав.

Ключові слова: суд, правосуб'єктність, повноваження, попередній судовий захист, подальший судовий захист, стадія виконання рішення, виконавче провадження.

АННОТАЦИЯ

Верба-Сидор О. Б. Правосубъектность суда в исполнительном производстве. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальная академия внутренних дел. – Киев, 2013.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблем реализации правосубъектности суда на стадии исполнения решений в форме совершения предварительной судебной защиты прав лиц. На основании анализа правовых актов Совета Европы и правовых позиций Европейского суда по правам человека о содержании “права на суд” и его элементов, констатируется, что исполнение решения суда есть неотъемлемой частью судебного процесса. Предлагается авторский подход к сущности исполнительного производства – по совокупности одновременно двух критериев: во-первых, по месту в юридическом процессе и, во-вторых, по месту в системе права. Отмечается, что в сфере исполнения решений судов и иных юрисдикционных органов возникают различные правоотношения, которые органично соединены и образуют определенную системную целостность. Обосновывается утверждение о том, что система законодательства об исполнительном производстве как совокупность соответствующих нормативно-правовых актов не дает оснований говорить о самостоятельной отрасли – исполнительном праве.

Установлено, что законодательно предусмотрена возможность участия суда на стадии исполнения решения является одним из определяющих факторов, влияющих на эффективность деятельности суда, которую он осуществлял в течение всех предыдущих стадий.

Аргументируется, что предусмотренная законом потенциальная возможность реализации судом своих полномочий на стадии исполнения решения является важной гарантией законности в процессе восстановления прав лиц, поскольку суд принимает важнейшие процессуальные решения в процессе исполнения, наделен контрольными полномочиями относительно законности действий государственного исполнителя, действует в пределах гражданской процессуальной формы.

Доказывается тезис о том, что правосубъектность суда – это не совокупность его абстрактных способностей, а предусмотренные законом потенциальные возможности осуществлять компетенцию (как совокупность “правообязанностей”). Обосновывается дуалистичность правосубъектности суда: как органа государственной власти и как юридического лица (публичного права). Относительно суда содержание понятия “компетенция” (полномочия, установленные законом, для органа судебной власти, которые он может осуществлять при отправлении судопроизводства) и понятия “правовой статус” (права и обязанности суда как юридического лица, которые он может осуществлять как участник частных правоотношений) не совпадают.

Анализ полномочий суда, которыми он наделен на стадии исполнения решений по гражданским делам, дает возможность предложить следующую их классификацию: I. Полномочия, обеспечивающие осуществление судом предварительной судебной защиты на стадии исполнения решений (в эту

группу входят полномочия по решению вопросов: а) связанных с обращением решений к исполнению, б) возникающих при принудительном исполнении решения); II. Полномочия, которые обеспечивают осуществление последующей судебной защиты в процессе исполнения решений (к этой группе следует отнести полномочия по: а) контролю за исполнением судебных решений, б) решению вопроса о повороте исполнения в) выдачи исполнительных листов по решениям третейских судов).

Обращено внимание на опыт зарубежных стран и возможность его внедрения в отечественную практику.

По результатам подробного исследования компетенции суда на стадии исполнения решений судебных и других юрисдикционных органов по гражданским делам автором предлагается внести изменения в нормативно-правовые акты Украины с целью укрепления гарантий участников процесса по реальной защите (восстановлению) их прав.

Ключевые слова: суд, правосубъектность, полномочия, предыдущая судебная защита, дальнейшая судебная защита, стадия исполнения решения, исполнительное производство.

SUMMARY

Verba-Sydor O. B. Court's Legal Personality in the Enforcement Proceedings. – *Manuscript.*

Thesis for a Candidate of Law degree, speciality 12.00.03. – Civil Law and Civil Procedure; Family Law; International Private Law. – National Academy of Internal Affairs. – Kyiv, 2013.

The thesis deals with the comprehensive research of court's legal personality implementation at the stage of the court decision enforcement in the form of preliminary judicial defence of individuals. Basing on the study of legal doctrine, analysis of currently valid Ukrainian legislation and judicial practice, the legal nature of enforcement proceedings and role of court in them is clarified. The author introduces an approach to determining the legal nature of enforcement proceedings simultaneously by both criteria: the place in legal system and the place in legal process. The essence of court's legal personality is revealed, and its dualistic nature is specified. The research provides a classification of court competence which it has at the stage of court decisions enforcement in civil cases. The court competence in the preliminary judicial defence of individuals within enforcement of court and other jurisdictional body decisions has been analysed. The author suggests amendments and supplements to currently valid civil procedural legislation of Ukraine regarding the mechanism of enforcement proceedings optimization and strengthening guarantees for participants of civil process concerning protection of their rights.

Key words: court, legal personality, competence, preliminary judicial defence; subsequent judicial defence, stage of the court decision enforcement, enforcement proceedings.